

■ УДК 008 (075.8)

І. Ю. Коновалова, кандидат мистецтвознавства, доцент, Харківська державна академія культури, м. Харків

**КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ФЕНОМЕНА ОСОБИСТОСТІ КОМПОЗИТОРА
XX СТ. В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ
М. М. БАХТІНА**

Розкрито основні положення філософсько-антропологічної концепції особистості російського філософа і літературознавця XX ст. М. Бахтіна. Розглянуто специфіку трактування сутності й буттєвого статусу особистості, принципи її діалогічного розуміння. Визначено актуальність гуманістичних ідей філософа для сучасної гуманітарної практики та продуктивність їх екстраполяції в царину музикології щодо осягнення феномена композиторської особистості XX ст.

Ключові слова: особистість, діалог, музична культура, концепція, художня свідомість, творча індивідуальність, особистість композитора.

И. Ю. Коновалова, кандидат искусствоведения, доцент, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

**КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ФЕНОМЕНА ЛІЧНОСТІ КОМПОЗИТОРА
XX В. В КОНТЕКСТЕ ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧЕСКИХ ІДЕЙ
М. М. БАХТІНА**

Раскрываются основные положения философско-антропологической концепции личности выдающегося философа, культуролога и литературоведа XX в. М. Бахтина. Рассматриваются специфика трактовки сущности и бытийного статуса личности в культуре, принципы ее диалогического понимания. Подчеркиваются актуальность гуманистических идей философа для современной гуманитарной практики и плодотворность их экстраполяции в сферу музыкологии для постижения феномена композиторской личности XX в.

Ключевые слова: личность, диалог, музыкальная культура, концепция, художественное сознание, творческая индивидуальность, личность композитора.

I. Yu. Konovalova, Candidate of Art Criticism, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

**CONCEPTUALIZATION OF THE PERSONALITY PHENOMENON
OF A COMPOSER OF THE TWENTIETH CENTURY IN THE CONTEXT
OF MIKHAIL BAKHTIN'S PHILOSOPHICAL AND CULTUROLOGICAL IDEAS**

The paper inquires into the fundamental principles of the philosophical and anthropological personality concept by the outstanding philosopher, scholar in culture studies, theorist of literature of the twentieth century Mikhail Bakhtin. The author considers characteristic aspects of the essence interpretation and the existential status of the personality in

culture, the principles of dialogic comprehension. The author highlights the significance of the philosopher's humanist ideas for the contemporary liberal arts practices and the fruitfulness of their extrapolation into the area of musicology for the comprehension of the personality phenomenon of a composer of the twentieth century.

Key words: personality, dialogue, music culture, concept, artistic consciousness, creative individuality, composer's personality.

Постановка проблеми. Найважливішою тенденцією розвитку гуманітарної думки і мистецтвознавчої практики початку ХХІ ст. є звернення до проблеми особистості, що характерна для культурного і художнього простору різних епох. Широкого резонансу ця проблема набуває в сучасній науці про музику, яка зосередила дослідницьку увагу на творчій індивідуальності композитора. Український музиколог С. Савицька зазначає: «Кристал особистості завжди таїть у собі грані унікальності, у ньому закладений потужний імпульс до саморозвитку, самооновлення, розширення духовних горизонтів...» [5, с. 22]. Це визначення повною мірою стосується особистості музиканта-творця ХХ ст., яка своїм досвідом підтвердила здатність здійснювати інтелектуально-художній вплив на свідомість епохи й акумулювати провідні тенденції не тільки музичного мистецтва, але і людської духовності загалом.

Семантична роль композиторської особистості в бутті музичної культури ХХ ст. детермінує необхідність усесторонньої експлікації цього феномена та потребує використання інтердисциплінарного аналітичного інструментарію, базуючись на інтелектуально-духовному досвіді осягнення суб'єктивно-особистісної проблематики у філософсько-культурологічній царині. У зв'язку із цим, принципово важливим є звернення до естетичної спадщини видатного філософа і культуролога ХХ ст. М. Бахтіна, яка істотно вплинула на розвиток сучасного гуманітарного знання. Фундаментальні концепції особистості, діалогу, культури, сформульовані в працях мислителя, не втратили своєї цінності й актуальності та є важливою складовою сучасного комплексу наук про людину.

Універсалізм, масштабність і значущість філософсько-культурологічних ідей видатного діяча ХХ ст., їх семантична багатогранність та потенційна «відкритість» до застосування в різних гуманітарних царинах уможливають їх проєкцію в музикологію. Отже, актуальність запропонованої розвідки детермінована необхідністю екстраполяції філософської концепції особистості М. Бахтіна у сферу музикології як методологічної парадигми пізнання феномена особистості композитора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій виявив тенденцію динамічного посилення музикознавчого інтересу щодо осягнення особистісних аспектів творчої інтенції митця і збільшення кола науковців, котрі збагатили окреслену проблематику філософсько-культурологічним змістом. Значну роль у розкритті феномена композиторської індивідуальності у взаємодії із сучасними досягненнями у сфері філософської антропології, філософії та психології особистості відіграють дослідження А. Акопяна, О. Дев'ятової, І. Драч, С. Савицької, Л. Шаповалової та ін.

Незважаючи на значний потенціал, набутий музикологією в осягненні питань творчої індивідуальності митця, ця проблемна сфера, як і раніше, — «terra incognita» наукового пізнання. Сутнісні аспекти буття мистецької особистості й досі не розкриті музичною наукою. Слід відзначити, що в жодній із зазначених праць не міститься цілісного і всестороннього дослідження особистості музиканта-творця ХХ ст. як культурно-онтологічної моделі. Глибина й значущість індивідуально-особистісної проблематики в музичній культурі ХХ ст., наповнення її новим контекстом зумовлюють необхідність пошуку подальших наукових векторів і універсальних підходів щодо її теоретичного обґрунтування. Відповідно до зазначеної актуальності, **мета статті** — методологічно обґрунтувати феномен особистості композитора ХХ ст. в контексті філософсько-культурологічних ідей М. Бахтіна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зближення мистецтва та філософії, діалогічність відносин мистецтвознавчої практики й культурологічного знання є знаковим явищем гуманітаристики ХХ ст. Подібна комунікативна інтенціональність стає визначальною особливістю розвитку сучасної науки про музику, що відкриває «нові дискурсивні можливості музикознавства як інтегративної гуманітарної дисципліни» [6, с. 22].

У висвітленні проблем творчої особистості сучасна музикологія активно звертається до філософсько-естетичного досвіду західноєвропейських (Г. Г. Гадамера, Е. Гуссерля, М. Хайдеггера, К. Ясперса та ін.) і російських мислителів ХХ ст. (М. Бахтіна, В. Біблера, М. Бердяєва, В. Соловйова та ін.), котрі значно вплинули на сучасну гуманітарну свідомість.

Семантичну роль в осягненні філософської проблематики особистості і виявленні специфіки буття художньої індивідуальності в культурі й мистецтві відіграє естетична творчість видатного філософа, культуролога та літературознавця ХХ ст. М. М. Бахтіна (1895–1975). Сформульовані ним концепції особистості, діалогу, культури є найважливішими в його спадщині та системі сучасних «наук про дух» загалом.

Позначена гуманістичним пафосом і наділена поліфонією сенсів, зазначена концепція охоплює всю естетичну спадщину М. Бахтіна й пов'язана з іншими філософсько-культурологічними теоріями науковця. Семантична багатогранність і полівекторність (філософсько-антропологічна, філософсько-естетична, філософсько-культурологічна) концепції особистості М. Бахтіна дозволяє дослідникам інтерпретувати її як філософію особистості та філософію культури [4]. Універсалізм концепції особистості М. Бахтіна, концентрація в ній ідей, актуальних для різних сфер гуманітаристики і художньої творчості, зумовлюють доцільність її проєкції в музикологію як методологічної домінанти дослідження феномена особистості композитора ХХ ст.

Зазначимо сутнісні для концептуалізації композиторської індивідуальності ХХ ст. положення теорії особистості М. Бахтіна.

Ключовим поняттям і смисловою основою «філософської антропології» М. Бахтіна є «особистість». Апелюючи до цієї філософської категорії, науковець надає їй багатогранної інтерпретації, осмислює сутність особистості, онтологічний статус буття і спосіб становлення. У трактуванні мислителя особистість — «не-алібі в бутті», це все сфокусоване в людині як мікрокосмі, реальне буття реальної людини, що має внутрішню конкретність і унікальність. За М. Бахтіним, «Визначення суб'єкта (особистості) в міжсуб'єктних відносинах: конкретність (ім'я), цілісність, відповідальність..., невичерпність, незавершеність, відкритість» [2, с. 343]. «Свідомість, по суті, тотожна з особистістю людини: усе в людині, що визначається словами «я сам» або «ти сам», усе, у чому вона знаходить і відчуває себе, усе, за що відповідає, усе між народженням і смертю. Це її індивідуальна точка зору на світ і себе саму» [2, с. 317].

Відповідно до твердження М. Бахтіна, особистість є онтологічною умовою існування «Я» як духовної субстанції. Саме дух як «сукупність усіх смислових значущостей, спрямувань життя, актів сходження із себе» [3, с. 74] є найважливішим синтезуючим і підтримуючим її началом. Пов'язана з ним духовність — визначальний ціннісний показник буття особистості в культурі.

У результаті роздумів дослідник дійшов висновку, що особистість як єдине, конкретне, унікальне і неповторне ціле в сукупності складових, «позначених внутрішньою єдністю сенсів», є центром, що об'єднує духовну і душевну активність суб'єкта. Вона визначається семантичною наповненістю її індивідуальної духовно-етичної, ціннісно-смислової настанови, пізнавальною спрямованістю. Філософ міркує про трансцендентність особистості та її відкритість світу й іншим суб'єктам. Онтологічна місія особистості, в розумінні мислителя (особливо сутнісному для експлікації особистості

музиканта-творця), полягає у творенні нового світу і себе в ньому, ствердженні в суб'єктивній ролі творця, культурного діяча.

На думку М. Бахтіна, «Три сфери людської культури — наука, мистецтво і життя — поєднуються тільки в особистості, яка долучає їх до своєї єдності» [2, с. 5]. Філософ підкреслює, що гарантом набуття внутрішньої цілісності творчою особистістю, котра сполучає митця та людину і «йде тимчасово з «життєвого хвилювання» як в інший світ «натхнення, звуків солодких і молитв»...» [там само], є єдність її відповідальності. «За те, що я пережив і зрозумів у мистецтві, повинен відповідати своїм життям, щоб усе пережите і зрозуміле не залишилося бездіяльним у ній ... Особистість повинна бути повністю відповідальною: усі її моменти повинні не тільки вкладатися поруч у тимчасовому ряду, але проникати один в одного в єдності провини і відповідальності. <...> Мистецтво і життя не одне, але має стати в мені єдиним, у єдності моєї відповідальності» [2, с. 6].

Концептуальний простір філософії М. Бахтіна, поряд із центральним поняттям «особистість», формують такі фундаментальні категорії, як «діалог», «культура», що набувають особливої значимості для осмислення творчої індивідуальності композитора ХХ ст. Найважливішою детермінантою філософського концептуалізму М. Бахтіна є сформульовані ним принципи діалогу і діалогічного розуміння особистості. За твердженням П. Гуревича, діалог для М. Бахтіна є «... не лише засобом здобуття істини... Він виявляється взагалі єдиним способом пізнання буття» [4, с. 91].

Поняття «діалог», що стало предметом філософської рефлексії М. Бахтіна, трактується ним як універсальне спілкування, конститутивний принцип культури й онтологічна основа людської екзистенції. Діалог є атрибутивною якістю і способом буття особистості, пов'язаною безліччю динамічних комунікативних відносин: «людина — світ», «Я» — «Інший», «особистість — культура». Діалогічні відносини, — на думку філософа, — «це майже універсальне явище, що пронизує... всі відносини людського життя» [1, с. 56]. М. Бахтін зазначав: «Буття особистості, — завжди спів-буття, але щоб це спів-буття стало реально між-особистісним, воно повинне вийти на особливий рівень спілкування — рівень діалогу» [2, с. 317]. Вступаючи в діалог (спів-буття) з «Іншим», особистість досягає справжнього життя і знаходить власну унікальність, творячи новий світ розуміючого і самостверджуючого духу. Смысловим акцентом бахтінської концепції є інтерпретація діалогу як загальної основи людського (особистісного) взаєморозуміння. «Справжнє життя особистості... доступне тільки діалогічному проникненню в неї, якому вона сама відповідно і вільно розкриває себе» [1, с. 79].

У тлумаченні філософа діалог є багатогранною комунікативною формою, що має три взаємопов'язані іпостасі: внутрішній діалог (діалог свідомості), зустріч «з Іншим» (міжособистісний діалог) і макродіалог (діалог культур). Так, діалогічне розуміння особистості й культури передбачає спілкування із собою як «з Іншим», у той час як «діалог свідомості» є складовою ідеєю діалогу культур. Комунікація за допомогою твору мистецтва (зокрема музичного) вможливує макродіалог в історичному часі культури. Філософ акцентує, що тільки в діалозі можлива культурна самоідентифікація особистості.

У контексті розкриття філософської проблематики особистості семантичної значущості в працях М. Бахтіна набуває звернення до аспектів феномену культури як специфічного вираження людської екзистенції, сукупності засобів і способів життєдіяльності та життєреалізації людини, онтологічної основи особистісного буття. Основуючись на цілісному уявленні культури як феномену й особливого суб'єкта творчості, філософ розглядає її в особистісному «вимірі» і в контексті діалогу як форму буття й спілкування особистостей.

Запропонована філософом концепція культури базується на трьох взаємопов'язаних складових, що корелюють з його філософськими теоріями особистості і діалогу. Науковець визначає культуру як форму спілкування людей різних культур (самосвідомість культури розуміється ним як «форма її буття на межі з іншою культурою»); форму освоєння світу та механізм самодетермінації особистості, з притаманною їй історичністю і соціальністю. Важливою філософською позицією М. Бахтіна, що набуває особливої значущості в царині музичної культури ХХ ст., є розуміння поліфонічного буття існуючих у світі та художніх творах свідомостей стосовно одна одної та культури, яка визначається взаємодією рівнозначних та взаємодоповнюючих складових.

Розглянуті вище філософсько-культурологічні концепції можна екстраполювати у сферу музикознавого дослідження особистості композитора ХХ ст. Проекція ідей М. Бахтіна сприяє всесторонньому осягненню феномена композитора як самобутньої онтологічної цілісності, носія свідомості, людини музичного мистецтва та творчої авторської особистості, наділеної суб'єктивністю, індивідуальністю, ім'ям, унікальністю, духовністю і душевністю, історичністю, художністю, комунікативною відкритістю, невичерпністю й відповідальністю. Видатну композиторську особистість характеризує наявність унікальної життєтворчості, власної історії та мистецької біографії. Ім'я такої особистості зумовлює масштабний культурний резонанс, адже стає символом свого часу, культури і мистецтва, художнього простору певної епохи, мистецького напрямку, національної традиції тощо.

Відповідно до філософсько-антропологічної концепції особистості, теорії діалогу і культури М. Бахтіна, композиторська особистість розглядається як феномен музичної культури ХХ ст., форма її буття, а також в універсальному розумінні, пов'язаному з основними настановами свідомості, особливостями художнього мислення, ставленням до світу і здатністю до діалогу. У часопросторі музичної культури ХХ ст., що є об'єктивізацією художньої й індивідуально-особистісної, персоніфікованої самосвідомості епохи, композиторська особистість прагне утвердження духовної цілісності й утілення у своїй творчості різноманітних проявів інтелектуально-духовного та емоційного життя. Їй притаманні особлива духовна споглядалність, філософічність, етична спрямованість, бажання осягнути таємниці світу, збагнути людську сутність, суб'єктивно-особистісне буття.

Композитор ХХ ст. як митець і носій індивідуально-особистісного, персоніфікованого начала культури, відтворює в музичній сфері основні ідеї та смисли своєї історичної епохи й властиві їй ознаки художнього мислення, зокрема: універсалізм, концептуалізм, діалогізм, експерименталізм, зумовлений новаторською креативно-творчою спрямованістю та пошуком нових ідейно-художніх орієнтирів у мистецтві. Порушуючи у своїх творах кардинальні проблеми сучасної культури і цивілізації, композиторська особистість ХХ ст. розкриває складний інтелектуально-духовний світ художника-творця, осмислює вічні цінності Буття, мету і сенс самої людської екзистенції. З притаманною комунікативною інтенціональністю вона відбиває прагнення до макродіалогу з культурно-історичною спадщиною в широкому часовому діапазоні. На основі діалогічної складової своєї художньої свідомості композитор ХХ ст. як творча особистість демонструє унікальну здатність до акумулювання різних образів і кодів культури, а також спрямованість на розкриття глибинних сенсів духовного буття людства. Водночас він має енергію руху творчої думки, що визначає креативні новаторські ідеї й інтонаційно-художні стратегії свого часу.

У прагненні збагачення власного духовного досвіду, розширення горизонтів пізнання законів буття і світобудови, філософії життя, композитори ХХ ст. набувають культурного і художнього досвіду в його семантичній багатогранності, духовно-етичній наповненості і філософській глибині, проектуючи в музичній сфері ідеї діалогу культур. Вступивши у творчий діалог у межах музичного мистецтва на різних рівнях свідомості і мислення, видатні композиторські особистості шукають відповіді на найскладніші питання, осмислюють одвічні онтологічні проблеми буття, перетворюючи своє існування і змінюючи всю естетичну парадигму епохи. Діалог, що набуває різноманітних суб'єктивно-особистісних проявів і художніх трансформації

у творчій свідомості різних композиторських індивідуальностей, має універсальне значення і значною мірою визначає специфіку буття музичної культури ХХ ст.

Висновки. Фундаментальні ідеї та концепції видатного філософа-гуманіста М. Бахтіна є базисом сучасного гуманітарного знання. Глибина і багатогранність осягнення М. Бахтіним індивідуально-особистісної проблематики, ступінь її концептуалізації є важливою аргументацією для екстраполяції теоретичних ідей науковця в контекст музикознавства, що фокусує увагу на феномені особистості композитора і віддзеркаленні його світу в музичному мистецтві. Запропонована автором методологічна парадигма осягнення суб'єктивно-особистісної проблематики в її музикознавчій проекції може стати концептуальним підґрунтям створення теорії композиторської особистості ХХ ст.

Гуманітарно-діалогічний метод розуміння особистості, що є основою філософсько-культурологічних праць М. Бахтіна, — це універсальний смисловий підхід, який сприяє розкриттю сутнісних аспектів буття і художнього мислення творчої особистості композитора в контексті культури, розумінню інтерпретаційно-діалогічних процесів у музиці ХХ–ХХІ ст., дозволяє інтерпретувати особистість як унікальне цілісне утворення, пов'язане безліччю комунікативних відносин.

Зазначені шляхи концептуалізації феномена композиторської особистості ХХ ст. в контексті філософсько-культурологічних ідей М. Бахтіна порушують лише загальну проблему, не висвітлюючи її повністю. Масштаб філософії М. Бахтіна, глибина осягнення зосереджених у його естетичній спадщині сутнісних проблем, актуальних для різних сфер сучасної гуманітаристики, є постійним і невичерпним джерелом пізнання та мистецтвознавчого натхнення щодо подальшого наукового пошуку.

Перспективами подальших досліджень є розгляд у контексті мистецтвознавчих рефлексій діалогічного підходу М. Бахтіна до явищ композиторської інтерпретації і стильового діалогу в музичному мистецтві постмодерної доби.

Список використаних джерел

1. Бахтин М. М. Проблемы поэтики Достоевского / М. М. Бахтин. — М. : Сов. Россия, 1979. — 320 с.
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин ; сост. С. Г. Бочаров ; текст подгот. Г. С. Бернштейн и Л. В. Дерюгина ; примеч. С. С. Аверинцева и С. Г. Бочарова. — М. : Искусство, 1979. — 423 с.
3. Бахтин М. М. Стилистика художественной речи / М. М. Бахтин // Литературно-критические статьи. — М., 2000. — 424 с.

4. Гуревич П. Проблема Другого в философской антропологии М. М. Бахтина / П. Гуревич // М. М. Бахтин как философ. — М. : Наука, 1992. — С. 83–95.
5. Савицька Н. Хронос композиторської життєтворчості / Н. Савицька / Львів. нац. муз. акад. ім. М. В. Лисенка. — Львів : Сполом, 2008. — 320 с.
6. Самойленко А. Культурологическая концепция диалога М.Бахтина и методологические проблемы музыкознания / А. Самойленко // Культурологічна трансформація мистецької освіти та актуальні питання творчої діяльності музиканта в сучасній Україні : зб. наук. пр. — Київ, 1998. — С. 21–37.

References

1. Bakhtin M. M. Problemy poetiki Dostoyevskogo / M. M. Bakhtin. — M. : Sov. Rossiya. 1979. — 320 s.
2. Bakhtin M. M. Estetika slovesnogo tvorchestva / M. M. Bakhtin ; sost. S. G. Bocharov ; tekst podgot. G. S. Bernshteyn i L. V. Deryugina ; primech. S. S. Averintseva i S. G. Bocharova. — M. : Iskusstvo. 1979. — 423 s.
3. Bakhtin M. M. Stilistika khudozhestvennoy rechi / M. M. Bakhtin // Literaturno-kriticheskiye stati. — M.. 2000. — 424 s.
4. Gurevich P. Problema Drugogo v filosofskoy antropologii M. M. Bakhtina / P. Gurevich // M. M. Bakhtin kak filosof. — M. : Nauka. 1992. — S. 83–95.
5. Savitska N. Khronos kompozitorskoï zhittetvorchosti / N. Savitska / Lviv. nats. muz. akad. im. M. V. Lisenka. — Lviv : Spolom. 2008. — 320 s.
6. Samoylenko A. Kulturologicheskaya kontseptsiya dialoga M. Bakhtina i metodologicheskkiye problemy muzykoznaninya / A. Samoylenko // Kulturolohichna transformatsiia mystetskoï osvity ta aktualni pytannia tvorchoï diialnosti muzykanta v suchasniï Ukraini : zb. nauk. pr. — Kyiv, 1998. — S. 21–37.

■ UDC 008 (075.8)

Konovalova I. Yu., Candidate of Art Criticism, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
Konovalova.kulik@gmail.com

CONCEPTUALIZATION OF THE PERSONALITY PHENOMENON OF A COMPOSER OF THE TWENTIETH CENTURY IN THE CONTEXT OF MIKHAIL BAKHTIN'S PHILOSOPHICAL AND CULTUROLOGICAL IDEAS

The aim of the article is to provide a theoretical rationale for the personality phenomenon of a composer of the twentieth century in the context of Mikhail Bakhtin's philosophical and culturological ideas.

Research methodology. The paper is based on the integrative and holistic approach, proceeding from a combination of general scientific (cultural, phenomenological, historical, axiological, comparative) and special art criticism techniques and approaches.

Results. The paper inquires into the fundamental principles of the philosophical and anthropological concepts of personality, dialogue and culture by the outstanding philosopher, scholar in culture studies, theorist of literature of the twentieth century Mikhail Bakhtin. The author outlines the ways relating to scientific theory of the personality phenomenon of a composer of the twentieth century. The composer's personality is considered as a phenomenon of music culture, a form of its existence, as well as a universal that has reflected leading ideas and spiritual significance in the artistic consciousness of its historical era. The specific features of artistic thinking of the composer's personality are identified. They are universalism, conceptualism, dialogism, search creative orientation, experimentalism. This article provides examples of the composer's personality on the basis of the principles of dialogic comprehension and networking with interested parties, i.e. making connections and building relationships: «Man — World», «I» — «the Other», «Personality — Culture».

Novelty. The personality phenomenon of a composer is examined for the first time as a cultural universal from the perspective of the philosophical and cultural ideas of the outstanding philosopher, scholar in culture studies, theorist of literature of the twentieth century Mikhail Bakhtin. The author highlights the significance of the philosopher's humanist ideas for the contemporary liberal arts practices and the fruitfulness of their extrapolation into the area of musicology for the comprehension of the personality phenomenon of a composer of the twentieth century. The main research vectors of existence aspects and artistic thinking of the creative individuality of a composer of the twentieth century have been specified.

The practical significance. The theoretical findings of the article can be applied in new developments of the issues on a creative individuality in music art. The material in this article can be used in the educational research, in particular, in the academic courses «Philosophy of Music», «History of World and Ukrainian music», «Music Aesthetics», «Music Cultural Studies».

Key words: personality, dialogue, music culture, concept, artistic consciousness, creative individuality, composer's personality.

Надійшла до редколегії 24.02.2016 р.